
– Det var ikke tvil i min sjel, jeg ville bli lege

AKTUELT I FORENINGEN

MIKAL JACOB HOLE

ylf.redaktor@legeforeningen.no

Redaktør for yngreleger.no

Kjell W. Skarsten (99) var medisinerstudent under andre verdenskrig. Nå har han vært pensjonert fra jobben som sjef for kvinneklinikken ved Stavanger universitetssjukehus i 32 år, men minnene fra student- og legelivet er fortsatt krystallklare.

INNHALDSRIKT LIV: Kjell W. Skarsten har i løpet av sine 99 år opplevd blant annet andre verdenskrig på nært hold, å være første uteksaminerte studentkull fra Universitetet i Bergen og å videreutdanne seg til gynekolog og bygge opp kvinneklinikken ved Stavanger universitetssjukehus. Foto: Mikal Jacob Hole.

Rakrygget og velkledd hilser Norges eldste gynekolog på yngreleger.no. Kjell W. Skarsten er siste gjenlevende alumn fra Bergens første medisinerkull (1941–49). Spaserstokken må mest være et tilbehør, da han tilsynelatende ikke har nevneverdig bruk for den. Det ryktes også at 99-åringen til daglig kjører et beist av en SUV – nærmere bestemt en BMW X6.

– Jeg hadde jo aldri lagt meg opp med en slik svær bil hvis jeg ikke hadde fått den av et familiemedlem! Men jeg har hatt den i fire år nå, og bank i bordet, jeg har ikke fått en eneste bulk i den, humrer Skarsten, trolig mere stolt enn skamfull over doningen.

Ekspløsjonen på Vågen

Spol tilbake 78 år. 20. april 1944 er Skarsten 21 år, medisinerstudent, og ansatt hos bakteriolog Thomas M. Vogelsang (1896–1977) ved Gades institutt. Det er en torsdag morgen, Hitler fyller 55 år, og Norge er okkupert av nazistene. En difteriepidemi herjer Bergen, og Skarsten skal ta halskulturer av byens skolebarn. Nede ved Festningskaia ligger et nederlandsk skip lastet med 120 tonn eksplosiver. Skarsten går en omvei i finværet og er kun fire-fem minutter unna idet grunnen skjelver – så smeller det. Ammunisjonen på skipet hadde kommet i brann og detonert.

Alle i nærheten slås umiddelbart bevisstløse av trykkbølgen, og vindusruter helt til Askøy blåses ut, omkring fire kilometer unna. En vannsøyle reiser seg flere hundre meter høy, deretter stiger en paraply av røyk og legger et lokk over Bergen – høyere enn Fløyen. 300 hus blir totalødelagte. Når legestudenten kommer til seg selv er 162 mennesker drept og 4800 skadd.

– Da jeg så hva som hadde skjedd kom jeg meg fortest mulig opp på Haukeland. Resten av dagen sto jeg og assisterte en av legene på medisinsk avdeling. Det var mange stygge skader. Jeg var på sykehuset til klokken tre om natten, forteller han.

Inntil 1939 var tilgangen til det medisinske studium helt åpen. Hvem som helst, bare de hadde bestått artium, kunne melde seg på studiet. Fjorten dager før invasjonen den 9. april, besluttet regjeringen imidlertid å begrense tilgangen grunnet lange ventelister. Kun 42 personer fra hele landet skulle bli opptatt ved studiet. Det eneste kriteriet var de skriftlige artium-karakterene – fem fag. Skarsten ble dermed nødt til å jobbe hardt for å komme inn på medisinstudiet.

– Jeg fikk en ganske bra artium, og var blant de 42 som kom inn i 1941. Vi begynte i Oslo, der første del besto av fysikk og kjemi på Blindern. Resten av første avdeling var anatomi og fysiologi, og det var nede i sentrum på Karl Johan.

– *Dere hadde et skarpt skille mellom pre-klinikk og klinikk den gang?*

– Ja, i dag trekker dere inn klinikken mye tidligere enn vi gjorde, det tror jeg er veldig fornuftig.

Unnslapp så vidt tyskerne

Å være student under andre verdenskrig var ingen enkel beskjeftigelse. Høsten 1943 omringet tyskerne universitetet i Oslo og arresterte alle studentene. Mennene ble sendt til Tyskland.

– Der hadde jeg kjempeflaks. Dette var på slutten av semesteret med disseksjonskurs som alle gjerne ville bli ferdig med fortest mulig. Det ble loddtrekning der halvparten måtte ha kurset etter nyttår, med det resultat at jeg reiste hjem til Bergen dagen før arrestasjonene. Jeg var kommet hjem etter å ha reist hele natten med Bergensbanen og så vidt våknet da min søster som bodde i Oslo ringte: «Du må se å komme deg i dekning! Tyskerne er på jakt etter alle mannlige studenter.» Alle mine beste venner i Oslo ble tatt. Og mange av dem ble sendt til Tyskland. Krigen gjorde et voldsomt inntrykk.

Arrestasjonene førte til at universitetet ble stengt høsten 1943 frem til freden i 1945. Dermed ble studieløpet betydelig forlenget. Selv om Skarsten ikke hadde klinisk utdannelse da universitetet stengte, ble han tatt hjertelig imot på Haukeland.

– Jeg hadde vært på kirurgen en god stund, og overlege Backer-Grøndahl, som var Haukelands pave, var en eminent kirurg og høyt hevet over alt. Vi hadde voldsom respekt for ham. En av kandidatene (dagens LIS1-leger red.anm.) skulle ha permisjon, og plutselig kom overlege Backer-Grøndahl bort til meg på morgenmøtet og annonserte: «De, unge Skarsten, skal vikariere som kandidat for dr. Myhre». Jeg ble jo helt paff og svarte at jeg absolutt ikke følte meg kvalifisert til det. «Når jeg sier det, så kan De det» sa han. Sånn var det den gangen, ler Skarsten.

Pyramidalt system

Fram til Skarsten gikk av med pensjon i 1990, var han toneangivende i oppbyggingen av kvinneklinikken ved Stavanger universitetssjukehus. Men det skulle ta noen år før skjebnen førte ham dit. I 1949 fantes fortsatt ikke turnustjenesten.

– Det var et pyramidalt system på alle sykehusene. Det var kun én overlege, og han var sjef for det hele. Han var den eneste som var fast ansatt. Så var det reservelegen, som var nestkommanderende til overlegen. Av og til hadde de to reserveleger. De var ansatt for fire år. Deretter kom assistentlegene som var på tre års ansettelse, og til sist kandidatene som var ansatt for et halvt år.

– I grunnen var det assistentlegene, gjerne tre-fire på større sykehus, som drev avdelingene. Så jeg hadde jo gått hele kandidatrunden og fått en allsidig utdannelse. Og så fant jeg ut at jeg ville jeg bli gynekolog. Da fikk jeg vite at jeg kunne begynne som hospitant, forteller Skarsten.

Den gangen var det få gynekologer. Etter Legeforeningen og Yngre legers forening ønske, ble det opprettet noe som het hospitantstillinger. Det var for de som var villige til å gå uten betaling, men som fikk delta på lik linje med de andre kandidatene. Men det måtte godkjennes av Legeforeningen og da talte det med i spesialiseringen. Etter en god del utdanning fra ymse grener i medisinen, måtte Skarsten ha kirurgisk tjeneste, og det åpnet seg en stilling på kirurgisk avdeling ved Haukeland sykehus, der den legendariske professor Herman G. Gade jr. var sjef.

– Han (Herman Gade, red.anm.) var litt av en despot. Han kunne mobbe folk nesten i hjel. En gang på operasjonsstuen, hvor han holdt på med en hofte som han strevet med, så slo han meg plutselig hardt på hånden med en hake i frustrasjon. Jeg hadde ikke gjort noe galt! Og vet du, jeg som er et tålmodig menneske, jeg sprakk. Jeg, lille kandidaten, ble himla forbanna og sa: «Jeg finner meg ikke i en sånn oppførsel, professor Gade!». Deretter tenkte jeg: «Faen, dette koster deg stillingen».

– Men vet du hva som skjedde? Etter neste operasjon kom han bort til meg da vi sto og skulle vaske oss og klappet meg på skulderen og sa: «Skal jeg gi Dem et godt råd? Når stemningen på operasjonsstuen blir slik, skal De bare ikke bry Dem. De skulle hørt all den kjeften jeg har fått i min tid.» Men mitt sinne hadde ikke hadde gått over. «Ja vel professor Gade, men det kan kanskje ta litt tid å venne seg til tonen,» svarte jeg. Og vet du hva? Etter det, aldri et vondt ord!

Møtte motstand fra jordmødrene

Lysten Skarsten hadde til å bli gynekolog i sine assistentlege-dager, stråler fortsatt ut av 99-åringen. Datidens ekstremt krevende krav for allround-kirurgen fristet mindre. Gynekologien bød på en bredde, samt en noe mer begrenset kirurgi.

– De fleste som kom inn i faget var spesialister i kirurgi. Så der måtte man være tålmodig. Etter to år på kirurgen gikk jeg inn til professor Gade og sa: «Jeg sier opp, for jeg vil flytte over til kvinneklinikken», hvorpå Gade repliserte: «Det må De ikke finne på!».

Unge Skarsten lot seg dog ikke rokke, og insisterte på at det var gynekolog han skulle bli. Til det hadde gamle professor Gade bare én ting å si: «Nei den kirurgien der borte, den lærer De på fjorten dager», og pekte bort på kvinneklinikken.

Etter noen år som assistentlege ved Kvinneklinikken på Haukeland, åpnet det seg en reservelgestilling på Aker og deretter kvinneklinikken på Rikshospitalet.

– Der møtte jeg litt motstand fra disse gamle jordmødrene, for jeg forsøkte å innføre litt mer moderne ting. Blant annet vakuum-ekstraktoren, den var det ingen som hadde fått lov å bruke, men den stod nå der. Så jeg tok den i bruk uten å spørre sjefen. Da han kom neste morgen sa han: «Ja, du som kan det får gjøre det, men du får ikke slippe løs disse andre», ler Skarsten.

– Jeg hadde jo kontinuerlig vakt og bodde like ved, og på slutten av en fødsel hvor det var gått i stå, sa jeg: «Sett opp et Pitocin-drypp!» (riestimulerende red.anm.) Det hadde jordmoren aldri opplevd, men vi prøvde likevel og ungen kom etter kort tid!

– *Dere jobbet mye?*

– For å si det rett ut, det var ofte et umenneskelig preg. Både på kirurgen og ikke minst da vi gikk kandidatrunder på Haukeland. Vi ble presset til det ytterste. Når du hadde hatt nattevakt var det full jobb neste dag, ikke snakk om å gå hjem. Så da kunne du henge med hodet, sier Skarsten og legger til:

– Og ikke nok med det, det var jo så dårlig betalt den gangen. Jeg husker det første vikariatet som student, det var bare 350 kroner måneden! På den annen side var det veldig givende, vi følte vi var med i teamet. Det ble heldigvis bedre, og da Yngre legers forening kom ordentlig i sving ble det store forandringer. Nå er det en selvfølge at du kan gå hjem om morgenen når du har vært på vakt.

– *Hva tjente du som kandidat?*

– Cirka 4000–5000 kroner i måneden. Og reservelegen var oppi 6000. Lønnen fikk vi utbetalt kontant i konvolutter.

Kjell Waldemar Skarsten f. 1923, Bergen

- 1941 - 1949, cand.med. UiO og Bergen
- 1950, garnisonslege, Tysklandsbrigaden (6 måneder)
- Kandidattjeneste Haukeland sykehus (Epidemien, røntgenologisk avdeling, kirurgisk avdeling, medisinsk avdeling, barneklubben og kvinneklinikken).
- Hospitanttjeneste (ulønnet tjeneste) kvinneklinikken Haukeland sykehus
- 1953 - 55 Assistentlege kirurgisk avdeling Haukeland sykehus under prof. Gade
- Årskandidat/kvalifikasjonskandidat Kvinneklinikken
- 1957, distriktstjeneste Gol
- 1957 - 1959, assistentlege Gynekologisk avdeling Aker sykehus
- 1959 - 1962, assistentlege Kvinneklinikken Haukeland
- 1962, stipendiat
- Reservelege Gynekologisk avdeling Aker sykehus (1 år)
- Reservelege Rikshospitalet, kvinneklinikken
- 1966 - 1990, overlege Sykehuset i Stavanger

Bygget opp kvinneklinikken

Etter mange års slit fikk Skarsten tilbudet om en overlegestilling ved sentralsykehuset i Rogaland, som var en sammenslåing av Stavanger og Rogaland sykehus. Her fikk han i oppgave å bygge opp kvinneklinikken på sykehuset.

– Vi var oppe i 4400 fødsler om året. Vi hadde en legestab på 18 personer og vår oppgave i de senere årene var først og fremst å utdanne spesialister. Og vi ble gruppe-1-sykehus, på lik linje med universitetsklinikkene. Og det ryktes jo fortsatt at i Stavanger får de slippe til å operere under assistanse fra oss erfarne. Så vi hadde et vell av gode søkere som har fått sin spesialistutdannelse hos oss.

DEN GANG DA: Første medisinerkull UiB cand.med. i 1949. Kjell W. Skarsten er nummer sju øverst fra venstre. Foto: Atelier KK/UiB.

Etter 24 år i Stavanger, i 1990, var det imidlertid tid for Skarsten å gå av med pensjon.

– For å gjøre historien kort, da jeg som 67-åring og temmelig utslitt sa takk for meg, tenkte jeg at jeg kanskje var heldig og fikk et par gode år som pensjonist – og nå er det gått over 30.

– *Er det noe du er spesielt stolt over å ha fått til?*

– At vi samlet alle de småskumle fødestuene og fødslene hos oss. For eksempel ute på Jæren, hvor det skjedde mye galt. Og at vi klarte å tilknytte oss mange flinke folk og fikk en klinikk med høy standard.

– *Hva synes du om retningen helsevesenet vårt har utviklet seg siden du ble pensjonist?*

– Jeg er nesten glad jeg er ute av det. Jeg tror jeg med hånden på hjertet kan si at mange ting tyder på at min generasjon opplevet, jeg vil ikke akkurat si gullalderen, men en tid hvor vi ikke ble hengt ut i aviser og lignende om legetabber og dårlige hensikter. Og hvor vi ble respektert for at vi gjorde en jobb så godt vi kunne.

– *Hva tror du har blitt bedre for leger?*

– Jeg har jo inntrykk av at sykehuslegene betales mye bedre i dag enn de gjorde i min tid. Og at de kan få sin utdannelse mye på samme sted uten å flytte frem og tilbake alle steder som vi måtte gjøre. Jeg flyttet 16 ganger for å bli spesialist.

– Men hele samfunnet har jo forandret seg, ikke minst dette med ektefellen, eller livsledsageren om vi skal kalle det for det. I min tid var det en selvfølge at når du giftet deg så skulle konen din være din støtte, og hun skulle følge med på alt. Hun skulle ta seg av barna og alt, og du skulle arbeide både dag og natt. Nå

er det likestilling. Det går ikke an å ha den innstillingen overfor kvinnene. Det sier seg selv at det ikke går an å legge et slikt press på leger med vakt døgnet rundt når man har familie hjemme.

– Faget blir jo også mer og mer spesialisert. Man vet mer og mer om mindre og mindre. Dessuten faller det pyramidale systemet vekk – og det er jo helt riktig! Det var helt uutholdelig at én mann på toppen skulle beherske og bestemme alt. Det faglige ansvaret må spres utover.

– *Hva har vært morsomt med å være lege?*

– Det kan du jo kanskje si var alle de vellykkede fødslene. På en fødeavdeling var det mye mer glede enn det var sorg!

– Du spurte meg om jeg vil anbefale å bli lege. Jeg vil ikke fraråde det, men jeg er nok noe mer skeptisk enn jeg var den gangen. Men det var ikke tvil i min sjel, jeg ville bli lege. Jeg kunne gått over lik for det.

Denne artikkelen var først på trykk hos yngreleger.no tidligere i år. En lengre utgave kan leses der.

Publisert: 13. juni 2022. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.22.09.12

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2025. Lastet ned fra tidsskriftet.no 23. desember 2025.